

Κάτω στον Πειραιά στα Καμίνια - Πού ζούσαν οι αρχαίοι «Πειραιώτες» ως τα Γεωμετρικά και τα Αρχαϊκά χρόνια

Δημοσιεύτηκε στις Κυριακή, 03 Ιουνίου 2012 13:22 | Γράφτηκε από τον/την dominique |

 Share 81 Tweet 8 Email 1 Share 131

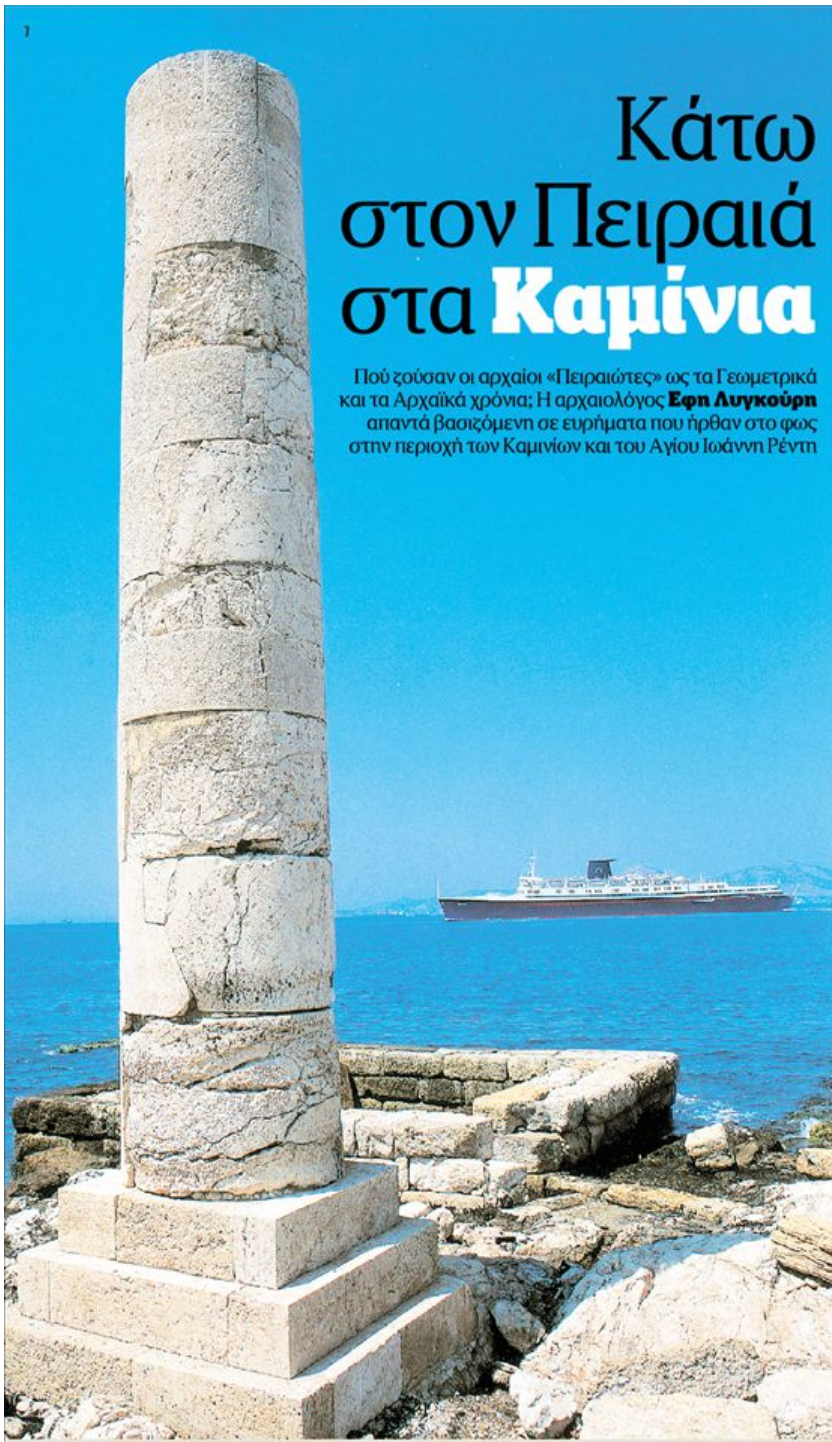
Αξιολόγηση Χρήστη: / 0

Χειρότερο Καλύτερο [Αξιολόγηση](#)

Η αρχαιολόγος **Εφη Λυγκούρη** απαντά βασισμένη σε ευρήματα που ήρθαν στο φως στην περιοχή των Καμινίων και του Αγίου Ιωάννη Ρέντη

Κάτω στον Πειραιά στα **Καμίνια**

Πού ζούσαν οι αρχαίοι «Πειραιώτες» ως τα Γεωμετρικά και τα Αρχαϊκά χρόνια; Η αρχαιολόγος **Εφη Λυγκούρη** απαντά βασισόμενη σε ευρήματα που ήρθαν στο φως στην περιοχή των Καμινίων και του Αγίου Ιωάννη Ρέντη

1. Φάρος στην είσοδο του Κανθάρου (Πειραιϊκή, τάφος Θεμιστοκλέους). 2. Τμήμα των νεωσοίκων της Ζέας σε υπόγειο πολυκατοικίας. 3. Πύργος της οχύρωσης του ιερού της Μουνιχίας Αρτέμιδος (Καστέλα). 4. Γενική άποψη κτιρίου υστερογεωμετρικών χρόνων και Δρόμου των κλασικών χρόνων στον Δήμο Αγίου Ιωάννη Ρέντη. 5. Γεωμετρικό αγγείο. 6. Γεωμετρικό αγγείο. 7. Αποψη του Δρόμου και του Γεωμετρικού Νεκροταφείου στα Καμίνια

Κ

άλεσε λοιπόν ο Περικλής τον διάσημο αρχιτέκτονα Ιππόδαμο τον Μιλήσιο και του είπε: Εδώ θα σχεδιάσεις μια νέα πόλη! Και ο Ιππόδαμος έχοντας μπροστά του μια εντελώς ελεύθερη έκταση, αυτό έκανε, εφαρμόζοντας τις αρχές του πολεοδομικού σχεδίου που ο ίδιος εφηύρε. Όλα αυτά συνέβησαν στη λαμπρή από κάθε άποψη Κλασική εποχή και το αποτέλεσμα τους ήταν μια ιδεώδης και αξιοθαύμαστη πόλη, ονομαζόμενη Πειραιάς. Και έτσι ο Πειραιάς εμφανίζεται στην Ιστορία ξαφνικά και από το πουθενά. Λευκό χαρτί, οι προηγούμενοι αιώνες, ακόμη και τα αμέσως προηγούμενα χρόνια. Γίνεται, Ασφαλώς, όχι. Πόσο μάλλον όταν είναι γνωστό πως η Αττική από τη Νεολιθική εποχή ήδη ήταν σπαρμένη από οικισμούς. Στα Καμίνια και στον Άγιο Ιωάννη Ρέντη ζούσαν οι πρώτοι «Πειραιώτες» ως τα Γεωμετρικά και τα Αρχαϊκά χρόνια, υποστηρίζει όμως η αρχαιολόγος, κυρία Εφη Λυγκούρη προϊσταμένη της ΚΣΤ΄ Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Την πρότασή της μάλιστα παρουσίασε η ίδια πριν από λίγες ημέρες στην ομιλία της για τον αρχαίο Πειραιά και το μουσείο του, η οποία πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης.

«Η αρχική κόμη του Πειραιά η οποία μαζί με τα γειτονικά χωριά, τους μετέπειτα δήμους της Ξυπέτης (Νέο Φάληρο, Μοσχάτο), του Φαλήρου (Παλαιό Φάληρο) και των Θυμαϊτάδων (Κερατσίνι) αποτελούσε σύμφωνα με τον Πολυδεύκη ένα τετράκωμο με κέντρο το ιερό του Ηρακλέους στα Καμίνια προς τιμήν του οποίου τελούνταν αγώνες» αναφέρει η κυρία Λυγκούρη. Και καθώς οι

καλύτερες αποδείξεις στην αρχαιολογία είναι πάντα οι ανασκαφές, σε αυτές στηρίζεται και η ίδια. «Το βέβαιο είναι ότι αυτός ο δήμος δεν έχει καμία σχέση με τη θέση της κλασικής πόλης του Πειραιά» προσθέτει. Και από την άλλη, στον σημερινό Πειραιά δεν έχει έρθει στο φως τίποτα που να χρονολογείται νωρίτερα από την Κλασική εποχή.

Μόνο ένα ιερό, της Αρτέμιδος Μουνιχίας, το οποίο έχει ανασκαφεί στη δυτική άκρη του ομώνυμου λιμανιού (σημερινή Καστέλα) χρονολογείται από τη Νεολιθική εποχή. Και ίσως ήταν το μόνο κατοικημένο σημείο της Πειραιϊκής χερσονήσου. Η αιτία αυτής της ιδιαιτερότητας θα πρέπει να αναζητηθεί στη μορφολογία του εδάφους, η οποία ήταν εντελώς διαφορετική από τη σημερινή.

Το νησί

Ός το Μοσχάτο έφθανε η θάλασσα κατά την τεταρτογενή περίοδο και εκείνη την εποχή ο Πειραιάς ήταν νησί. Η παραλία του Σαρωνικού κόλπου με τον Φαληρικό όρμο, τη χερσόνησο του Πειραιά και τα τρία λιμάνια του, ακτή μήκους 14 χιλιομέτρων δεν υπήρχε. Σχηματίστηκε πολύ αργότερα και βαθμιαία με τις προσχώσεις του Κηφισού οπότε και το νησί ενώθηκε με την ξηρά. Όπως φαίνεται όμως στη συλλογική μνήμη είχε διατηρηθεί το γεγονός, μαρτυρούμενο επίσης από την ίδια την ονομασία του Πειραιά. Όπως αναφέρει μάλιστα ο Πausanias «του τε Πειραιά νησιάζοντα πρότερον και πέραν της ακτής κείμενον ούτως φασιν ονομασθήναι». Αλλά και ο λεξικογράφος Σουΐδας γράφει: «Ην πρότερον ο Πειραιεύς νήσος όθεν και τούνομα είληφεν από το διαπεράν».

Παρ' όλα αυτά ένα έλος που λεγόταν Αλίπεδον παρέμενε ως τα κλασικά χρόνια στον Πειραιά, εμποδίζοντας την επικοινωνία με την άγωνα, πειραιϊκή χερσόνησο. «Και αυτός ήταν ο λόγος που οι παλαιότεροι κάτοικοι είχαν επιλέξει να κατοικήσουν σε θέσεις που βρίσκονταν πριν από αυτή την ελώδη περιοχή, μάλιστα κοντά στον Κηφισό» σημειώνει η κυρία Λυγκούρη.

Οι ανασκαφές

Αρχαιότητες της Πρωτογεωμετρικής έως την Υστερη Γεωμετρική περίοδο έχουν εντοπισθεί από τις πρόσφατες ανασκαφές της Εφορείας στην περιοχή των Καμινίων και του Αγίου Ιωάννη Ρέντη. Στην πρώτη περίπτωση αποκαλύφθηκε μία αρχαία οδός με το ένα της ανάλημμα, η οποία πλασιώνεται μάλιστα από συστάδες τάφων σε ταφικούς περιβόλους. Κτίσματα, των οποίων η χρήση δεν έχει ακόμη προσδιορισθεί, εντοπίστηκαν σε επαφή με τον αρχαίο δρόμο ενώ κοντά του βρέθηκαν τέσσερις κλίβανοι από πηλόχωμα και πηγάδια τα οποία περιείχαν κεραμική.

Σε μεγάλο οικόπεδο, εξάλλου, επί της οδού Πειραιώς στου Ρέντη βρέθηκαν τα θεμέλια ενός μεγάλου κτιρίου με περίβολο και αυλή στο κέντρο, γύρω από την οποία αναπτύσσονται δωμάτια (Υστερη Γεωμετρική εποχή). Όπως όμως επισημαίνει η κυρία Λυγκούρη: «Η περιοχή της ανασκαφής κατακλύζεται διαρκώς από νερό, υπάρχουν αντλίες που λειτουργούν συνέχεια, προκειμένου να μένει καθαρή». Γιατί προφανώς το έλος δεν έχει υποχωρήσει εντελώς. Αλλά και από παλαιότερες ανασκαφές στην άκρη της χερσονήσου της Μουνιχίας (από τον Ι. Θρεψιάδη το 1935) είχε εντοπισθεί οικισμός που κατοικήθηκε από την Πρώμη Γεωμετρική εποχή ως την Υστερη Γεωμετρική.

Τα λιμάνια

Στον Φαληρικό όρμο ήταν ο ναύσταθμος των Αθηναίων ως την εποχή όπου ο Θεμιστοκλής έχοντας διακρίνει τον περσικό κίνδυνο τους έπεισε να τον μεταφέρουν στον Πειραιά όπου μπορούσε να ιδρυθεί ένα ασφαλές λιμάνι. Στον Ιππόδαμο όμως οφείλεται τελικώς η ακριβής χωροθέτηση των ναυστάθμων, δύο πολεμικών και ενός εμπορικού. Με 196 νεώσοικους (υπόστεγα στα οποία ανέλκονταν οι τριήρεις) και την περίφημη Σκευοθήκη του Φίλωνος το λιμάνι της Ζέας ήταν ο κυριότερος πολεμικός ναύσταθμος ενώ ο λιμάν της Μουνιχίας με 82 νεώσοικους ακολουθούσε. Οσο για το κυρίως λιμάνι, εμπορικό και πολεμικό μαζί, το ονομαζόμενο Κάνθαρος ή και Μέγας Λιμήν, αντιστοιχεί στο σημερινό κεντρικό λιμάνι του Πειραιά.

Οι προσχώσεις της θάλασσας αλλά και η επέκταση της πόλης έχουν κρύψει σήμερα την πραγματική ιστορία της περιοχής. Ο πρώτος Πειραιάς όμως φαίνεται ότι τώρα εντοπίζεται.

Ανιχνεύοντας τη ρωμαϊκή Αθήνα

Στο ερώτημα αν η Αθήνα ήταν ωραιότερη κατά τη Ρωμαϊκή Εποχή αντί της Κλασικής η ορθή - αν και απογοητευτική για το ελληνικό γόητρο- απάντηση δείχνει τα αυτοκρατορικά χρόνια. Όταν τα μνημεία της Ακρόπολης στέκονταν όρθια και ολοστόλιστα από τα αναθήματα Ελλήνων και Ρωμαίων αλλά και όλη η πόλη, η οποία είχε πλέον επεκταθεί κατά πολύ, κοσμούταν από θαυμάσια δημόσια και ιδιωτικά κτίρια. Αυτό το δεύτερο ιδίως έκανε τη διαφορά, καθώς είναι γνωστό ότι, πέρα από τα δημόσια οικοδομήματα, στην κλασική Αθήνα τα σπίτια των ιδιωτών ήταν μικρά και ταπεινά, ακόμη και εκείνα των πλουσίων. Αλλά στην Αθήνα αναζητεί κανείς το κλασικό μεγαλείο πέρα και πάνω απ' όλα, ενώ το ρωμαϊκό παρελθόν της, αν και διήρκεσε αιώνες, είναι σε μεγάλο βαθμό εξοβελιστέο, και όχι μόνον από το απλό κοινό αλλά και από επιστήμονες. Η πρωτοβουλία λοιπόν του Μουσείου Μπενάκη για την ανίχνευση της ρωμαϊκής Αθήνας με την οργάνωση διεθνούς αρχαιολογικού συμποσίου και τη σχετική έκδοση (σε επιμέλεια του κ. Σταύρου Βλίζου) είναι μια σημαντική κατάθεση στο ζήτημα.

«Η εποχή του Αυγούστου ανοίγει χωρίς αμφιβολία μια νέα σελίδα για τον πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό εξωραϊσμό της πόλης, αφού η Αθήνα απολαμβάνει μιας ιδιαίτερης μεταχείρισης εκ μέρους του αυτοκρατορικού οίκου» σημειώνει χαρακτηριστικά η κυρία Θεοδοσία Στεφανίδου-Τιβερίου.

Η Αγορά του Καίσαρος και του Αυγούστου, περισσότερο γνωστή ως Ρωμαϊκή Αγορά (1ος π.Χ. αιώνας), ήρθε να καταλάβει μια θέση στις βόρειες υπώρειες του λόφου της Ακρόπολης, στην οποία σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς διεξαγόταν το υπαίθριο εμπόριο. Και όπως αναφέρει ο κ. Δημήτρης Σούρλας, η Ρωμαϊκή Αγορά χρησιμοποιήθηκε πέραν του χαρακτήρα της και ως μέσον προπαγανδισμού και προβολής της εξουσίας του αυτοκράτορα και του οίκου του. Το λαμπρό οικοδόμημα της Βιβλιοθήκης (131-132 μ.Χ.) αναφέρεται από τον Παυσανία ως το πιο ονομαστό απ' όλα τα μνημεία που έχτισε ο φιλέλληνας αυτοκράτορας Αδριανός στην Αθήνα. Ο ίδιος όμως θα προσφέρει επίσης στην πόλη τον Ναό του Ολυμπίου Διός, το Πανελλήνιον, το Πάνθεον και το Γυμνάσιο.

Παράλληλα, στις νότιες υπώρειες της Ακρόπολης ανοικοδομείται το κατεστραμμένο Ωδείο του Περικλέους, δημιουργείται νέα σκηνή στο Θέατρο του Διονύσου, γίνονται έργα στο Ασκληπιείο, ενώ στα μέσα του 2ου αιώνα ο Ηρώδης Αττικός θα κατασκευάσει προς τιμήν της συζύγου του, Ρηγίλλης, το γνωστό ωδείο και θα επισκευάσει το Παναθηναϊκό Στάδιο.

Αλλά και η πόλη επεκτείνεται. Στα ανατολικά, εκεί όπου πριν υπήρχαν νεκροπόλεις και εργαστηριακές εγκαταστάσεις, δημιουργείται με πρωτοβουλία του Αδριανού ένας νέος αστικός πυρήνας με εντυπωσιακές επαύλεις διακοσμημένες με σημαντικά έργα τέχνης αλλά και με πολυάρθιμα λουτρά. (Είναι η σημερινή περιοχή του Ζαπτείου, του Εθνικού Κήπου ως τη Ριζάρη και του Συντάγματος). Αλλά και προς τα νότια, περιοχή η οποία υπήρξε κατά τη Ρωμαϊκή Περίοδο τόπος διαμονής της τοπικής αριστοκρατίας (Μακρυγιάννη). Το μνημείο του Φιλοπάππου (114- 116 μ.Χ.), ευεργέτη των Αθηνών, θα υψωθεί άλλωστε εκεί κοντά, στην περιοχή των Δυτικών Λόφων.

Εν τω μεταξύ, το τείχος επεκτείνεται για να περιλάβει και τη νέα πόλη, ενώ οι κύριοι οδικοί άξονες συντηρούνται και ανανεώνονται, στρώνονται μάλιστα με λίθους ή μαρμάρινες πλάκες. Τέλος, το υδραγωγείο, που άρχισε να κατασκευάζεται επί Αδριανού για να συμπληρωθεί από τον Αντωνίνο, υπήρξε ένα έργο με μέγιστη διάρκεια στον χρόνο (χρησιμοποιήθηκε ως τον 20ό αιώνα).

Μέσα σε όλη αυτή την ανοικοδόμηση υπήρξαν όμως και ορισμένες σταθερές. Πρώτα η Ακρόπολη, μόνη προσθήκη στην οποία είναι ο κυκλικός ναός της Ρώμης και του Αυγούστου. Και ακολούθως ο Κεραμεικός, το νεκροταφείο της Κλασικής Εποχής, το οποίο παρέμεινε σε χρήση ως τον 5ο μ.Χ. αιώνα.

Πόσο διατήρησε όμως η Αθήνα τον παραδοσιακό χαρακτήρα της μέσα στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία; Εδώ οι γνώμες δίστανται, αν και επικρατέστερη είναι εκείνη που θέλει την κλασική Αθήνα να «επιβάλλει» όρους στη ρωμαϊκή επέλαση.

www.tovima.gr/culture/article/?aid=254278